

**COMPETITIVITATEA ECONOMIEI ROMÂNESȚI
ȘI INTEGRAREA ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ**

Dr. Mihaela Nona CHILIAN

**COMPETITIVITATEA ECONOMIEI
ROMÂNEȘTI ȘI INTEGRAREA ÎN
UNIUNEA EUROPEANĂ**

Editura Universitară

Tehnoredactare: Angelica Mălăescu
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33,
Sector 1, București
Tel./Fax: 021 - 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHILIAN, MIHAELA NONA

Competitivitatea economiei românești și integrarea în Uniunea Europeană /
Mihaela Nona Chilian. - București : Editura Universitară, 2011
ISBN 978-606-591-098-0

339.137.2:338(498)
341.217(4) UE

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului.

Distribuție: tel./fax: 021-315.32.47
021-319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-098-0

INTRODUCERE¹

După parcurgerea perioadei de tranziție de la economia centralizată la economia de piață și după momentul aderării la Uniunea Europeană, România se confruntă cu provocări noi și dificile legate de integrarea în structurile economice europene, de îndeplinire a criteriilor pentru realizarea aderării la uniunea monetară, de a face față șocurilor externe datorate crizelor economice și efectelor globalizării – practic, are de parcurs *o nouă tranziție*, de la stadiul de economie emergentă la cea de economie competitivă. Competitivitatea reprezintă o caracteristică a esențială a economiei contemporane. A te menține în cursa competitivității mondiale înseamnă eforturi de restructurare, voință politică, corporatistă și individuală, strategii și acțiuni adecvate, management și guvernare eficientă, preocupare pentru educație și creativitate, capacitate de asumare a riscurilor. Complexitatea conceptului și interesul specialiștilor și practicienilor, dar și al publicului larg, sunt determinate de interacțiunile strânse dintre acesta și alte concepte și domenii ale vieții economice și sociale.

Scopul lucrării îl reprezintă tratarea unor aspecte teoretice și practice privind capacitatea economiei românești de a fi sau de a deveni competitivă în perioada post-aderarea la Uniunea Europeană și de integrare în structurile economice europene. Actualmente, conform celor mai cunoscute ierarhizări internaționale referitoare la competitivitate România se situează în cel mai bun caz la jumătatea țărilor lumii și printre ultimele țări din UE. Ceea ce este îngrijorător este faptul că România nu reușește să avanseze spre poziții mai favorabile. Această situație se datorează unui complex de factori a căror acțiune se perpetuează de mai mult timp, iar perspectivele îmbunătățirii poziției ierarhice necesită revizuirii drastice ale mentalităților, politicilor, strategiilor și mijloacelor de acțiune.

Demersul științific realizat în prezenta lucrare pornește de la abordarea teoretico-metodologică a competitivității. Conceptul de competitivitate a apărut într-o perioadă de dezvoltare lină și continuă a activităților economice și s-a dezvoltat odată cu schimbările petrecute la nivel internațional, în contextul noilor provocări ale economiei bazată pe cunoaștere. Dintr-o asemenea perspectivă au fost elaborate definiții ale acestui concept și construite totodată modele de referință, tipologii valoroase pentru dezvoltarea gândirii economice și pentru îmbunătățirea practicii economice. Dinamica fenomenelor economice, diversitatea și amplitudinea disfuncționalităților și discontinuităților din economiile moderne au generat și continuă să genereze preocupări noi pe linia teoriei moderne a competitivității.

Competitivitatea este un fenomen economic complex, cu interpretări și definiții diferite și cu metode de cuantificare folosind indicatori unici, indicatori compoziți și

¹ Lucrarea reprezintă conținutul tezei de doctorat „Competitivitatea economiei românești în condițiile integrării”, autor M. N. Chilian, susținută public în anul 2010.

sisteme de indicatori, asupra cărora economiștii nu s-au pus întrutotul de acord. Competitivitatea apare deseori în relație de interdependență/complementaritate cu alți termeni și concepte economice, ceea ce poate crea atât confuzii care duc la erori de înțelegere a fenomenelor, cât și tendința de a include sub umbrela acestui concept extrem de multe elemente, cu mai multă sau mai puțină relevanță.

Identificarea unor caracteristici definitorii ale competitivității - *competitivitatea ca abilitate/capacitate de a vinde pe piețele externe, competitivitatea ca productivitate, competitivitatea ca și capacitate de a crea bunăstare* - ne-au permis avansarea unor opinii proprii privind conceptul de competitivitate. Astfel, în opinia noastră competitivitatea interpretată drept capacitate de a crea bunăstare este noțiunea care descrie mai cuprinzător realitățile economice actuale. În capitolul al patrulea am utilizat o astfel de definiție pentru a caracteriza competitivitatea regiunilor și județelor României.

În ceea ce privește teoriile și modelele referitoare la competitivitate, în teză am abordat principalele teorii întâlnite în literatura de specialitate, clasificate în două grupe. Din prima grupă se evidențiază *teoria avantajului comparativ absolut* a lui Smith și *modelul ricardian al avantajului comparativ*, dezvoltat de *Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS)* precum și de alți economiști. Din grupa a doua fac parte teoriile și modelele avantajului competitiv la nivel național, concepute și dezvoltate de Michael Porter, cărora li s-a acordat un spațiu mai amplu în lucrare.

Parcurgerea teoriilor și modelelor privitoare la competitivitate, ne-a permis să evidențiem o serie de elemente specifice climatului în care se derulează schimburile comerciale actuale, precum și faptul că orice strategie de dezvoltare economică a unei țări trebuie să-și orienteze atenția ceva mai puțin asupra avantajelor comparative și mai mult asupra celor competitive. Pornind de la metodologiile fundamentate în cadrul acestor teorii, în demersul nostru analitic am evidențiat *stadiul în care se află România din punctul de vedere al celor două categorii de avantaje în relațiile comerciale cu Uniunea Europeană*, utilizând în acest sens un sistem de indicatori de determinare a avantajului comparativ și competitiv revelat și a comerțului intra-industrie. Am utilizat în acest sens date referitoare la fluxurile de comerț intracomunitar cu un nivel înalt de dezagregare preluate de la Eurostat, rezultatele arătând că în perioada de pre-aderare și în cea de post-aderare s-au produs *mutații profunde în structura avantajelor comparative și competitive și în modelul de specializare a sectoarelor, în direcția creșterii nivelului calitativ și tehnologic și al integrării mai accentuate cu structurile de producție europene*. De asemenea, ca element de noutate, am realizat o *analiză a avantajelor la nivelul județelor și regiunilor României*, deoarece „baza de export” a acestora reprezintă un element cheie al prosperității lor, în contextul în care orașele, regiunile și alte locații concurează mai degrabă pe baza avantajului absolut decât pe cea a avantajului comparativ. Prin aceasta s-a pus în evidență faptul că *regiunile și județele cele mai dezvoltate prezintă și cele mai diversificate specializări la export, inclusiv în ceea ce privește grupele de produse cu un nivel tehnologic mai ridicat. Regiunile și județele cu un nivel mai redus de dezvoltare sunt mai expuse dificultăților induse de viitoarele ajustări structurale determinate de eroziunea actualelor avantaje comparative bazate pe costuri, datorită cantonării specializării lor externe în astfel de sectoare*.

În ceea ce privește *evaluarea competitivității naționale*, am utilizat diverse categorii de indicatori - unici, compoziți și sisteme de indicatori - în scopul evidențierii avantajelor competitive ale economiei românești, mai ales în contextul integrării în spațiul economic european. În opinia noastră, unui asemenea scop cei mai adecvați sunt fie *indicatorii compoziți* în condițiile în care se analizează și componentele acestora pentru realizarea unor profile competitive detaliate cu rol de semnalizare a disfuncționalităților curente și posibile, fie *sistemele de indicatori* de evaluare a competitivității naționale bazați pe o abordare multicriterială. În acest sens, în teză s-a propus un sistem de indicatori bazat pe patru criterii, cu accent pe relevarea capacității de ajustare a economiei prin atragerea de investiții, ca și prin investiții în cercetare, dezvoltare și inovare.

În lucrare am insistat pe *dimensiunea teritorială a competitivității*, realizând o serie de evaluări pe județele și regiunile României folosind metodologii care reliefează atât aspecte referitoare la competitivitatea bazată pe productivitate, cât și la cea bazată pe crearea de bunăstare. Ca elemente de noutate am realizat o *evaluare vectorială* a modului în care competitivitatea bazată pe rezultate se armonizează cu cea bazată pe proces, precum și o evaluare cu ajutorul unui *model econometric simplu de tip panel* a influenței unora dintre determinanții principali ai competitivității - investiții și forță de muncă, dar și politici guvernamentale - la nivelul regiunilor și la nivelul economiei naționale. Rezultatele au pus în evidență la nivelul județelor și regiunilor următoarele aspecte: 1) tendința de "consolidare" a unui *model de dezvoltare cu trei nivele*: al dezvoltării accelerate, al dezvoltării relative și al stagnării relative; 2) influența foarte redusă a cercetării științifice și inovării asupra competitivității unităților administrativ-teritoriale; 3) persistența decalajelor privind nivelul de dezvoltare și al productivității muncii; 4) conturarea unor modalități specifice de răspuns la politicile generale, sectoriale și regionale.

România are de traversat o perioadă dificilă, în care rigiditățile și distorsiunile acumulate pe parcursul tranziției vor împiedica și mai mult asupra eforturilor guvernului și actorilor economici de a ieși din perioada de criză și a relua dezvoltarea, existând riscul ca o serie de domenii de importanță vitală pentru competitivitatea pe termen lung a țării să fie sacrificate în vederea reducerii costurilor și asigurării funcționării economiei (la cotă de avarie, însă), cele mai vizate fiind educația și cercetarea-dezvoltarea. Lucrarea face o trecere în revistă și a unor elemente de politică regională, cu accent pe ideea că accesul la fondurile europene în actuala formulă de accesibilitate există, dar nu este liber de efort, impactul acestora asupra economiilor locale/regionale fiind încă redus și inegal distribuit în teritoriu. În final, se prezintă o serie de propuneri de măsuri de creștere a competitivității care trebuie implementate până la cel mai dezagregat nivel posibil, cu orizonturi de timp bine definite, monitorizate și evaluate corect, *asumându-se și responsabilitățile necesare pentru realizarea obiectivelor*, în direcția depășirii stadiului actual nefavorabil și a construirii unei competitivități reale și a unei economii moderne pe baze sustenabile, a îmbunătățirii avantajelor competitive deja câștigate și a punerii depline în valoare a „bunului” cel mai de preț al României, **capitalul său uman**.